

15 JAN 2010

05 FEB 2007

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

№ 1

Ն. ՀԱՆԳՈՅՑ

ՄԵՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Ա.

1937

ՏՊ. «ԱՐԱՋ», Ս. ԲԱՆՏԻԿԱՆ, ՊԷՅՐՈՒԹ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

ՄԵՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կանոնադրի ստաջին յօդուածն իրաւունք է տալիս ամէն մի չափահաս Հայի անդամակցելու մեր կուսակցութեան, պայմանով սակայն, որ նա ընդունէ մեր ծրագիրն ու կանոնադիրք և երգուէ հաւատարիմ մնալ նրանց: Այս մասին բաւական խօսած եմ իմ մէկ զրութեան մէջ, որի անունն է. «Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին»: Այս անգամ ես պիտի խօսեմ յատկապէս մեր կանոնադրի մասին, աշխատելով պարզել նրա դերն ու նշանակութիւնը մեր կուսակցութեան համար: Նիւթի ընդմիջումն ալսուէ է, որ ստիպուած եմ մի քանի կրկնութիւններ անելու, որի համար ընթերցողի ներողամտութիւնն եմ խնդրում: Աշխատած եմ մտածումներս լծիտ ու որոշ ձեւակերպել, որ մատչելի դառնան մեր բոլոր շարքային ընկերներին:

ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ԴԵՐԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՅԵԱՆ ՄԷՁ

Երբ մի քանի մարդ կեանքի որ և է երեւոյթի մասին միատեսակ կարծիք ունին՝ նրանց ասում են համամիտ մարդիկ: Սրանք կարող են շատ կամ քիչ լինել, մէկ կամ մի քանի երեւոյթների մասին միատեսակ կարծիք ունենալ, բայց նրանք միշտ համամիտ են և համամիտ կը համարուին, քանի դեռ նոյն երեւոյթների մասին տարակարծիք չեն դարձած: Կարող է պատահել, որ մի խումբ մարդիկ այս ինչ երեւոյթների մասին համամիտ լինեն այս ինչ խմբի հետ, իսկ ուրիշ երեւոյթների մասին համակարծիք լինեն ուրիշ խմբի հետ, բայց նրանք պարզապէս համամիտ կը նկատուին և ուրիշ ոչինչ:

Շատ անգամ մարդիկ ոչ միայն իրար համամիտ են, այլ և յաճախ զործակից են, այսինքն միասնաբար նոյն

6418

գործն են անում կամ նոյն նպատակին են ծառայում: Մարդկանց այս կամ այն խումբը միաժամանակ կարող է գործակցել մի քանի խմբերի հետ. այսպէս օրինակ՝ իբր մարդիկ՝ անգամ լինել այս ինչ միութեան, իբր հաւատացեալ՝ այս ինչ դաւանութեան, իբր քաղաքացի՝ այս ինչ կուսակցութեան, իբր բարեսէր՝ այս ինչ ընկերութեան և այլն: Նրանք կարող են նաև այսօր գործակցել այս ինչ խմբին, վաղը՝ մի ուրիշ խմբի բայց մէկ խմբի գործակցին թէ մի քանի խմբերի՝ նրանք մի՛շտ կը համարուին գործակիցներ: Այսպիսով տեսնում ենք թէ մարդկային ընկերութեան մէջ անհատներն ու խմբերը կարող են իրար համակարծիք գտնուել և ուրեմն՝ համամիտ նկատուել և միասնաբար գործեր կատարել և ուրեմն՝ գործակից համարուել:

Կուսակցութիւնը համամիտ և գործակից մարդկանց միութիւն է: Այս համամտութիւնն ու գործակցութիւնը սակայն տեւական բնոյթ ունին: Յաճախ որ և է ձեռնարկի շուրջ համախմբում են մարդիկ, որ իրար հետ առժամապէս կապուած են այդ ձեռնարկը յաջողցնելու համար. և երբ յաջողում կամ ձախողում են՝ զրոււմ են, որովհետև նրանց կապը առժամեայ բնոյթ ունէր: Կուսակցութեան կամ ընկերութեան անդամներն այդպէս չեն. նրանց կապը տեւական է: Այս տեւական կապն է, որ մարդկային խմբերը դարձնում է ընկերութիւն, կուսակցութիւն կամ միութիւն: Նրանք կապուած են իրար և համամիտ ո՛չ թէ կարճ ժամանակի և մի որոշ ձեռնարկի համար, այլ երկար ժամանակի և շատ գործերի համար: Այսպէս են օրինակ Հայ Կարմիր թաղը, Համազգայինը, Բարեգործականը, ինչպէս նաև առևտրական, գործակցական և այլ կարգի միութիւնները: Այդ ընկերութեանց և միութեանց անդամները կապուած են տեւապէս որոշ նպատակների համար և որոշ ձեւով: Նրանց նպատակները և փոխադարձ կապի

ձեւը նախորդում է նրանց կանոնադիրը: Այդ կանոնադիրն է, որ համամիտ մարդկանց խմբերը գործնում է կազմակերպութիւն, որոշելով անդամների և մարմինների փոխադարձ կապերը: Այս տեսակ մի կազմակերպութիւն է և մեր կուսակցութիւնը, որ ունի որոշ նպատակ և որոշ կանոնադիր:

Ընկերութիւնները և միութիւնները ինչպէս նաև կուսակցութիւնները տարբերում են իրենց նպատակներով և փոխադարձ կապերի ձեւով: Այսպէս՝ առևտրական ընկերութեան նպատակն է ապրանքների փոխանակութեամբ զբաղ շահեցնել իր անդամներին, գործակցական ընկերութեան նպատակն է աժան և ընտիր ապրանք մատակարարել իր անդամներին կամ միասնաբար ապրանք արտադրելով՝ շահը հաւասար բաշխել արտադրողներին: Բարեսիրական ընկերութեանց նպատակն է օգնութեան հասնիլ կարօտներին: Այս ընկերութեանց կանոնադիրը նախորդում է անդամների և մարմինների իրաւունքն ու պարտականութիւնն այն ձեւով, որ նպաստաւոր լինի իրենց նպատակի իրագործման: Ինչպէս տեսնում էք ընկերութեանց և միութեանց նպատակները կա՛մ շահասիրական են, կա՛մ շահակցական, կա՛մ բարեսիրական. կան, որ նպատակ ունին ժողովուրդը լուսաւորելու, կան որ հետամուտ են մարդանքն ընդհանրացնելու, կան որ ձգտում են զիտութիւն մշակել, ուրիշներ՝ այս կամ այն կրօնը տարածել և այլն: Սրանցից ոմանք իրենց անդամների նիւթական շահն ունին նկատի, ոմանք՝ ուրիշների բարեկեցութիւնը, մի քանիսը մարդկութեան բարձրագոյն շահերը: Այս կարգի կազմակերպութիւն են և քաղաքական կուսակցութիւնները և նրանց շարքին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակն է վերադարձնել հայոց ազգին իր պատմական հայրենիքը և հաստատել

այնտեղ ընկերավար կարգեր՝ հայ պետութեան հովանու-
տակ: Այսպիսով մեր կուսակցութիւնը ո՛չ շահասիրական
և ո՛չ շահակցական միութիւն է. միաժամանակ նա բա-
րեսիրական ընկերութիւն է: Շահասիրական և շահակ-
ցական ընկերութիւնները մտածում են իրենց անդամ-
ների նիւթական շահերն ապահովել, բարեսիրական
միութիւնները ձգտում են իրենց անդամներից դուրս
գտնուած կարօտեալներին օգնել: Քաղաքական կու-
սակցութիւնները, ինչպէս նաև Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը
հետամուտ են պաշտպանելու այն դասակարգի տնտե-
սական և քաղաքական շահերը, որի գիտակից անդամ-
ները իրար գործակցելով՝ կազմած են կուսակցութիւնը:
Ուրեմն ո՛չ թէ կուսակցութեան անդամների շահերն է,
որ պաշտպանում է Դաշնակցութիւնը, այլ ա՛յն դա-
սակարգի շահերը, որին սրատկանում են դաշնակցա-
կանները: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայ աշխատաւոր
դասակարգի կուսակցութիւնն է: Այդ դասակարգը իր
բովանդակ զանգուածով մեր կուսակցութեան անդամ
չէ. բայց այդ հանգամանքն արգելք չէ, որ մեր կու-
սակցութիւնը այդ զանգուածի շահերը պաշտպանէ և
ներա քաղաքական և տնտեսական բարեկեցութիւնը իր
գերագոյն նպատակը համարէ: Այս նպատակին հասնելու
համար է, որ իրար մօտ եկած են աշխատաւոր դասա-
կարգի գիտակից անդամները և որոշ կանոնադրով ըս-
տեղծած են մի որոշ կազմակերպութիւն և տեւապէս
գործակցում են իրար հետ: Կանոնադիրն է այսպիսով,
որ ցրիւ անհատներն ու խմբերը տեւապէս կապում է
իրար հետ և դարձնում կազմակերպուրիւն: Առանց կա-
նոնադրի, որ նախորոշում է անդամների և մարմին-
ների փոխադարձ կապը՝ համամիտ և գործակից անհատ-
ներն ու խմբերը չէին կարող կուսակցութիւն համա-
րուիլ: Կանոնադիրը կուսակցութեան ողնաշարն է, որով
կանգուն է նա և գործունակ: Այս է պատճառը, որ

ամէն ընկերութիւն, միութիւն և կուսակցութիւն աշ-
խատում է իր կանոնադիրը անխախտ ապահել և խըս-
տիւ գործադրել, որովհետև գիտէ և համոզուած է թէ
կանոնադիրն է իր գոյութեան պայմանը և յարատե-
ւութեան խարխիւսը:

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԿԻՐՆ ՈՒ ԱՆԴԱՄԸ

Մեր կուսակցութիւնն ունի շատ համակիրներ ու
գործակիցներ և աւելի շատ ատեցողներ և հակառա-
կորդներ: Համակիրն ու գործակիցը առանձին առած՝
պատահական անձեր են և ցրիւ ուժեր, որոնց բերած
նպաստը արժէք է ստանում կուսակցութեան գործի
չնորհիւ: Նրանք տեւապէս կապուած չեն մեզ հետ և
կուսակցութեան արժէքն ու հեղինակութիւնը նրանցից
չէ կախուած: Նրանք ո՛չ մէկ պարտականութիւն ունին
մեր հանդէպ ինչպէս նաև ո՛չ մէկ իրաւունք, որ նա-
խատեսուած լինի մեր կանոնադրով: Մեր կապերը
նրանց հետ կենցաղական են և ոչ կանոնադրական: Ի-
րենք են որոշում իրենց նպաստի և օժանդակութեան
չափն ու ժամանակը. նրանք այսօր կարող են համակիր
ու գործակից լինել իսկ վաղը անհամամիտ և հակառա-
կորդ. այսօր անձնուիրութեամբ աշխատել, վաղը մատը
մատին չզարկել: Համակիրը մեր կազմակերպութեան
անդամ չէ, հետեւապէս ազատ է իր վարմունքի և մը-
տածութեան մէջ: Մինչդեռ կուսակցութեան անդամը
տեւապէս կապուած է մեզ հետ և իր իրաւունքն ու
պարտականութիւնը նախորոշուած է մեր կանոնադրով:
Մեր փոխադարձ կապը մեր անդամների հետ կանոնա-
դրական է և այդ սահմանների մէջ՝ ընկերական: Կու-
սակցութեան անդամը պարտաւոր է համամիտ լինել
ծրագրին և գործակցել կուսակցութեան ձեռնարկներին
և պարտաւոր է ո՛չ թէ մի որոշ ժամանակ և մի որոշ
ձեռնարկի համար, այլ այնքան ժամանակ, որ կը մնայ

կուսակցութեան անգամ և այն բոլոր ձեռնարկների համար, ուր կը պահանջուի իր մասնակցութիւնը: Նա երդուած է հաւատարիմ լինել կուսակցութեան ծրագրին և կանոնադրին: Այն օրը, որ դադարի համամիտ լինել և գործակից՝ դրժած կը նկատուի իր ելլմանը և կը դադրի կուսակցութեան անդամ համարուել: Պարզ համամիտը կարող է համակիր լինել մեր ծրագրին և հակառակ՝ մեր գործին. կամ թէ՛ գործակցել մեզ հետ մեր այս կամ այն ձեռնարկութեան մէջ և հակառակ լինել մեր ծրագրին: Այդ իր իրաւունքն է. նա ազատ է լիովին: Բայց կուսակցութեան անդամը չի կարող մեր ծրագրին ու կանոնադրին համամիտ լինել և մեր գործին հակառակ. կամ գործն ընդունել և մերժել ծրագիր ու կանոնադիր: Նա պարտաւոր է և՛ մեր ծրագրին ու կանոնադիրն ընդունել և՛ մեր գործին մասնակցել, այլապէս մեր կանոնադրի առաջին յօդուածով կը դադրի կուսակցութեան անդամ համարուել:

Պարզ համակիրն ու գործակիցը մեր կուսակցութեան անդամ չլինելով՝ ազատ է ինչպէս մեր կանոնադրի պաշտպանութիւնից, այնպէս և հետապնդումից: Համակիրները մեզ բարեկամ են և ոչ թէ ընկեր. և մեր վերաբերումը նրանց հանդէպ կարող է և պէտք է լինի բարեկամական և ոչ ընկերական: Նրանց վրայ չէ, որ յենուած է կուսակցութիւնը իր քաղաքական պայքարի մէջ: Նրանց օժանդակութիւնը պէտք է մի՛շտ գնահատել և նկատի ունենալ, բայց ձեռնարկների ժամանակ կուսակցութեան անդամների թիւն ու կշիռը պէտք է իբր հիմք առնել: Նրանց համար մեր ծրագրին ու կանոնադիրը պարզ առիթներ են իրենց համակրանքն ու գործակցութիւնը ցուցադրելու, մինչդեռ կուսակցութեան համար ծրագրին ու կանոնադիրը գոյութեան պայման են և կեանքի իմաստ: Ծրագրով նախատեսուած նպատակների համար է, որ կազմուած է կու-

սակցութիւնը և կուսակցութիւնը կայուն ու տեւական է իր կանոնադրով: Թէև համակամ և համամիտ մարդիկ են, որ իրար մօտ գալով մշակած են մեր ծրագրին ու կանոնադիրը, բայց մի անգամ մշակուելուց և ընդունուելուց յետոյ՝ նրանք շատ աւելի կայուն ու տեւական են դարձած քան նրանց մշակող և ընդունող ընկերները: Տարիները սահում են իրար ետեւից, հազարաւոր մարդիկ մտնում են կուսակցութեան շարքերը, իրար հետ գործակցում, ապրում ու մեռնում կամ նահատակուում՝ բայց ծրագրին ու կանոնադիրը մնում են հաստատուն և իշխում են ու ղեկաւարում մեր կուսակցութեան անդամներին: Կանոնադրի հիման վրայ է, որ մտնում են նորերը, կանոնադրով են ընտրում մարմինները, կանոնադրով են պատժուում անկարգները և վտարում անսաստողները: Եւ դա բնական է և հասկանալի, որովհետև այն օրը, որ ծրագիր ու կանոնադիր վերանան՝ կազմակերպութիւնը կը քայքայուի և կուսակցութիւնը կը լուծուի: Անդամները կը մնան իբր սոսկական անձեր, բայց կուսակցութիւնը կը չքանայ: Նրանց զօրող կապը կը խզուի և այլեւս չեն կարող տեւապէս և միասնաբար քաղաքական նպատակ հետապնդել: Մինչ այդ՝ կուսակցութեան մէջ համախումբուած մարդիկ մտածելու մի եղանակ և հետապնդման մի նպատակ ունէին, որ նախորոշուած էր ծրագրի մէջ և փոխադարձ կապի և ստորագասութեան մի ձև ունէին, որ նախորոշուած էր կանոնադրի մէջ. ամէնքը կընդունէին այդ նպատակը և կը պահէին այդ կապը: Բայց երբ չքանան և՛ ծրագիր և՛ կանոնադիր՝ կը չքանայ և կուսակցութիւնը և նրա անդամները կը դառնան անհամամիտ և անկապակից անձերի ցրուած բազմութիւն:

Մի անգամ եւս կրկնենք, որ պարզ համակիրն ու գործակիցը չեն կարող կուսակցութեան անդամ համարուիլ: Նրանք կարող են շատ յարգելի մարդիկ լի-

նել, շատ խելացի, հայրենասէր և ազգասէր, շատ պարկեշտ և գիտուն, բայց նրանք միշտ կը մնան համակիր, երբե՛ք կուսակցութեան անդամ, քանի դեռ կազմակերպուած չեն, այսինքն՝ քանի մեր ծրագիրն ընդունելով՝ կանոնադրական կապով միացած չեն մեզ հետ իբր նոյնիրաւ ընկերներ: Նրանք կարող են մեր կուսակցութեան մեծամեծ ծառայութիւններ մատուցած լինել, բայց իրաւապէս մեր կուսակցական կեանքի, մեր ծրագրի և կանոնագրի վրայ աղղել չեն կարող: Համեստագոյն անդամի ձայնը մեր կուսակցութեան մէջ աւելի կ'իւր ունի, քան մեծատաղանդ համակիր մարդու կարծիքը: Համակիրը դուրս է մեր կուսակցութիւնից և պէտք դուրս համարուի: Թէև արժէքաւոր՝ բայց նա պատահական գործակից է և համամիտ: Նա ոչ պարտականութիւն ունի մեր հանդէպ և ոչ իրաւունք: Նա կարող է այսօր նպաստել մեր գործին, վաղը հեռանալ մեզանից. այսօր հիանալ մեզ վրայ, վաղը վարկաբեկել: Իր վարմունքի մէջ նա ազատ է և անկախ: Նա մեր գործակիցն է իր քմայքի կամ շահերի բերումով. այսօր այդ քմայքն ու շահերը նրան մեր գործակիցը կարող են դարձնել, վաղը՝ մեր հակառակորդը: Իր անձնական նկատումները մեր հակակշռին ենթակայ չեն: Նա պարտական չէ մեզ հաշիւ տալու իր ընթացքի մասին և ոչ մե՛նք իրաւունք ունինք պահանջելու: Նա ենթակայ չէ մեր կանոնագրին, հետեւապէս ենթակայ չէ նաև մեր հսկողութեան և հակակշռին: Մեր ընկերը մեր լծակիցն է. համակիրը ազատ է լուծից:

Ընկերները սակայն պէտք է մի բան մի՛շտ նկատի ունենան: Ով դուրս է մեր կուսակցութիւնից՝ դեռ չի նշանակում որ անպիտան մէկն է: Մեր շարքերից դուրս կան և կարող են լինել շատ պիտանի, պարկեշտ և տաղանդաւոր մարդիկ, որ կարող են մեր այս կամ այն ձեռնարկին մեծապէս օգտակար լինել: Առանց մեր-

մնլու նրանց արժանիքը և երախտագէտ լինելով նրանց մատուցած ծառայութեան համար՝ ընկերները պէտք չէ շփոթեն համակիր ու գործակից անձերը մեր կուսակցութեան անդամների հետ և պէտք է միշտ յիշեն թէ դաշնակցական է այն մարդը, որ ընդունում է մեր ծրագիրն ու կանոնագիրը:

Ինչպէս համակիրն ու գործակիցը ազատ են մեր կուսակցութեան հանդէպ՝ մեր կուսակցութիւնն իր հերթին ազատ է նրանց հանդէպ: Ինչպէս նա իր համակրանքն ու գործակցութիւնը չի զլանում մեր կուսակցութեան՝ քանի մեր գործը նպաստաւոր է համարում իր նկատումներին, մենք նոյնպէս չենք զլանելու մեր յարգն ու երախտիքը նրան, քանի ծառայում է մեր նպատակին: Մեր կապը նրանց հետ տեւական չէ, այլ ժամանակաւոր: Այդ կապն այնքան կարող է տեւել, որքան մեր շահերն ու նկատումները իրար չեն խաչաձեւում: Կուսակցութիւնը և իր անդամները պէտք է աշխատեն շատ համակիր անձեր շահել, բայց մազաչափ չչեղուիլ մեր կանոնագրից ու ծրագրից: Մեր իսկական համակիրն ու գործակիցը նա է, որ իր համակրանքն ու գործակցութիւնը չի սակարկում, այլ մեզ հետ է՝ ինչպէս որ կանք: Չի կարելի ծրագրի որ և է կէտ փոխել և կանոնագրի որ և է յօդուած անտեսել՝ համակիրներ շահելու համար: Կուսակցութեան նպատակը համակիրներ շահելը չէ, այլ կուսակցութեան անդամներ պատրաստելը և կանոնագրի անխախտ պահպանումով՝ իր ծրագրած նպատակին ձգտելը: Եթէ այս անչեղ ընթացքին համակիր և գործակից անձեր գըտնուին՝ լա՛ւ. նրանք մեր բարեկամներն են, մեր գնահատանքին և յարգանքին արժանի: Այս տեսակէտից նայելով խնդրին՝ մեր շարքերի մէջ կան մարդիկ, որ իսկապէս համակիրների դասի մէջ պիտի լինէին և ընդհակառակն կան համակիրներ, որ մեր ընկերների շար-

քի մէջ պիտի դուռէին: Բայց քանի որ մէկն ընդու-
նած է ծրագիրն ու կանոնագիրը իսկ միւսը՝ ո՛չ. —
մէկն ընկեր է նկատուում, միւսը՝ համակիր: Եւ ուրիշ
կերպ լինել չի կարող, քանի պահում ենք մեր կազ-
մակերպութիւնը:

ՄԵՐ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ՅՕՐԻՆՈՒԱԾՔԸ

Կուսակցութեան ծրագիրը մեր նպատակի մասին է
խօսում և մեր նպատակն է հիմնաւորում, իսկ կանո-
նագիրը խօսում է մարմինների և անդամների փոխա-
դարձ կապի մասին: Կուսակցութեան ընթացիկ կեան-
քի մէջ ծրագիրը նուազ է յիշուում քան կանոնագիրը,
որ յարատե գործում է: Ծրագիրը հասկանալու համար
պահանջուում է մի որոշ կրթութիւն և մտքի մեծ ճիգ,
մինչդեռ կանոնագիրը ըմբռնելու համար պարզ մեկնու-
թիւնը բաւական է, որովհետե կազմակերպութեան
ընթացիկ կեանքը ամէն օր գործնական դաս է տալիս
կանոնագրի մասին: Այս հանգամանքը ոմանց այն կար-
ծիքին է բերած թէ Դաշնակցութիւնը պարզապէս կազ-
մակերպութիւնն է հայութեան, մոռանալով, որ ամէն
կազմակերպութիւն մի որոշ նպատակ ունի և ինքնա-
նպատակ լինել չի կարող: Մեր կազմակերպութիւնը
ծրագրի իրագործութեան համար է, հետեւապէս մեր
ծրագիրը գերադաս է կանոնագրից, թէև կանոնագրի
պարտադրանքը մենք շատ աւելի յաճախ ենք զգում
քան ծրագրի գոյութիւնը:

Վերից նայելով մեր կուսակցութեան չէնքին, ինչ-
պէս որ այդ չէնքն երևում է մեր կանոնագրի միջից՝
նրա հիմքը ժողովներից է սկսուում և ժողովով է վերջա-
նում: Իրաւասութիւնը մեր կուսակցութեան մէջ ժո-
ղովների ձեռքին է: Մարմինները ժողովներից են բը-
խում և ժողովներին ենթակայ են: Ժողովները գերա-
դաս են, իսկ մարմինները ստորադաս: Ժողովներն օ-
րինադրում են և մարմիններն իրագործում: Ոչ մի կ

ժարմին կարող է իր գերադաս ժողովը լուծել, բայց
ժողովները կարող են ստորադաս մարմինները լուծել,
նրա տեսնեն թէ նրանք իրենց որոշման հակառակ ըն-
թացք ունին: Մարմինների և անդամների իրաւունք-
ները կշիռ ու արժէք ունին, որովհետե ժողովները
այդպէս են նախատեսած:

Կուսակցութեան հիմքը կազմում է խմբական ժողո-
վը, իսկ չէնքի կատարը՝ Ընդհանուր ժողովը, որից գե-
րադաս ժողով չունի Դաշնակցութիւնը: Այս հանգա-
մանքը ընորոշում է մեր կուսակցութեան կերպարան-
քը. դաշնակցութիւնը մենատիրական չէ, այլ օսովա-
վարական կազմ ունի, այսինքն այնտեղ իշխել չի կա-
րող որ և է անհատի կամքը, որքան և այդ անհատը
տաղանդաւոր և անձնուէր լինի. այնտեղ իշխում է
ժողովների կամքը, որ կարող է անհատներին բարձ-
րացնել և իջեցնել՝ նայելով նրանց ընթացքին ու դոր-
ծին: Այդ իսկ պատճառով դաշնակցական ընկերները ո՛չ
թէ կապուած են այս կամ այն անձի հետ, այլ կապ-
ուած են իրար հետ և դաշնակցութիւն աւելով ո՛չ թէ
այս ու այն մարմինն է հասկացում կամ այս ու այն
ընկերների խումբը, այլ բոլոր ընկերների համագումարը:
Բոլոր ընկերները ինչ գործ և կատարած լինեն կամ ինչ
չնորհք և ցուցադրեն՝ իբրև կուսակցութեան անդամներ
նոյնիրաւ են, այսինքն նոյն իրաւունքներն ունին և
իրար հաւասար են: Ոչ մէկը նրանից գերադաս է միւ-
սից և ոչ մէկն իրաւունք ունի բռնանալու միւսի վրայ:
Բոլոր ընկերները միատին առած կազմում են դաշնակ-
ցութիւնը և բոլոր ընկերների հաւաքական կամքն է,
որ իշխում է կուսակցութեան մէջ: Այդ հաւաքական
կամքին ենթակայ են և՛ մարմինները և՛ ընկերները:
Այդ կամքն է տնօրինում կուսակցութեան ճակատագիրը:
Նա է տէրն ու տնօրէնը բովանդակ կազմակերպու-
թեան: Բայց այդ գերադոյն իրաւունքը ընկերներն
ստանում են կանոնագրի հիման վրայ: Այդ կանոնագրի

հիմնական պայմանն ընդունելով է, որ սոսկական մի հայ իրաւունք է ձեռք բերում դաշնակցութեան բախտը տնօրինելու իր նման ընկերների հետ միասին և համագումար: Նա երդումով խոստացած է հաւատարիմ մնալ մեր ծրագրին և կանոնագրին, ուստի և տիրացած է այդ մեծ իրաւունքին: Այն օրը, որ նա անտես է իր կանոնագիրը՝ կը դադրի կուսակցութեան անդամ նկատուել և կը զրկուի կուսակցութեան կեանքը տնօրինելու մեծ ու բարձր իրաւունքից:

Մեր կուսակցութեան յօրինուածքի մէջ ժողովներն ու մարմինները յաջորդում են իրար և իրար գերադասում: Խմբական ժողովը ընտրում է իր վարիչ մարմինը՝ խմբապետը, գանձապահն ու քարտուղարը, որոնք խմբի հակազուրիս ենթակայ են և կարող են փոխուել նոյն խմբի կամքով: Մի քանի խմբեր (3-4) միասնաբար ժողով գումարելով՝ ընտրում են ենթակոմիտէ. իսկ աւելի շատ խմբեր (50 և աւելի ընկերներ), եթէ նոյն վայրի մէջ են ապրում՝ միասնաբար ընտրում են այդ վայրի կոմիտէն: Եթէ այդ 50 ընկերները տարբեր վայրերի մէջ են՝ ընտրութեան ուրիշ եղանակ են կիրարկում. խմբերն ընտրում են մէկ կամ մի քանի պատգամաւոր, որ իրաւունք ունին խօսելու խումբի անունից և որ իրար քով գալով՝ կազմում են ժողով և ընտրում են կոմիտէ: Այսպէս է ընտրում և մի շրջանի կենդրոնական կոմիտէն, ինչպէս նաև Դաշնակցութեան Բիւրօն: Կոմիտէութեան ընտրական ժողովը կոչուում է Պատգամաւորական, կեդրոնական կոմիտէ ընտրող ժողովը՝ Շրջանային, որին մասնակցում են կոմիտէների և նրանց շրջանի պատգամաւորները, իսկ Բիւրօն ընտրում է Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովի կողմից, որին մասնակցում են բոլոր կենդ. կոմիտէների և նրանց շրջանի պատգամաւորները: Չկայ դաշնակցութեան մէջ աւելի բարձր և իրաւասու ժողով

քան Ընդհանուր ժողովը, ինչպէս չկայ աւելի բարձր և իրաւասու մարմին քան Բիւրօն: Բոլոր մարմինները համարատու են իրենց ընտրող ժողովներին և պատասխանատու են նրանց առջև: Բոլոր մարմինները պարտաւոր են իրենց ընտրող ժողովների որոշումներն իրագործել: Բոլոր ժողովները համառարու են իրենց ընտրած մարմինների հանդէպ և իրաւունք ունին պատիժ ու պատուհաս տնօրինելու նրանց մասին: Խումբը կարող է փոխել իր ընտրած մարմինը և պատեղ իր անասատղ ընկերը: Ընկերների ընդհանուր ժողովը կարող է իր զիտողութիւնն անել ենթակոմիտէին և կոմիտէին և զժգոհութեան պարագային չվերնտրել մարմինը: Շրջանային ժողովը իրաւունք ունի համար պահանջելու կենդ. կոմիտէից և նրան պատասխանատուութեան հրաւիրելու: Նոյնը կարող է անել Ընդհ. ժողովը Բիւրօյի վերաբերմամբ: Խմբի որոշումները պարտադիր են իր անդամների և իր ընտրած մարմնի համար. ընկերական ընդհանուր ժողովի կամ պատգամաւորական ժողովի որոշումները պարտադիր են ենթակոմիտէի և կոմիտէի համար. Շրջանային ժողովի որոշումները օրէնք են կենդր. կոմիտէի համար, իսկ Ընդհանուր ժողովի որոշումները՝ Բիւրօի համար: Բոլոր ժողովների որոշումները սակայն պէտք է կանոնադրի հիման վրայ արուին և չհակասեն կուսակցութեան ծրագրին և որդեգրած գործելակերպին: Միմիայն ա՛յդ պայմանով որոշումները կարող են պարտադիր համարուել և օրինական ոյժ ստանալ:

Ինչպէս տեսնում էք՝ ժողովներն են որ մարմիններ են ընտրում և նրանց պատասխանատուութեան կանչում: Մարմինների անդամները քանի դեռ ժողովական են և մարմնի անդամ չեն ընտրուած՝ ո՛չ մէկ առաւելութիւն ունին միւս ժողովական ընկերների հանդէպ: Բայց երբ ընկերների մեծամասնութեան հաւանութեամբ

մի քանիսը ընտրուին մարմնի անդամ՝ կացութիւնը կը փոխուի. ընտրուածները կը դառնան գործադիր իշխանութիւն և վարիչ, իսկ ընտրողները կը մնան ենթակայ: Շարքային պարզ ընկերը սակայն իրաւասութիւն կը դառնայ ո՛չ թէ իր կամքով, այլ ընկերների մեծամասնութեան հաւանութեամբ և ո՛չ թէ ընկերների քմայքով, այլ կանոնագրի հիման վրայ: Կանոնագիրն է, որ նախորոշած է թէ ի՞նչպէս պիտի ընտրուին մարմինները և կանոնագիրն է, որ որոշած է մարմինների իրաւասութեան սահմանը և ուրեմն ընկերները ենթարկուում են ո՛չ թէ մարմնի անդամներին, այլ կուսակցութեան կանոնագրին, երբ կատարում են մարմնի կարգադրութիւնները: Շարքային ընկերները երբեւէ տուած են ընդունել կանոնագիրը և ենթարկուել նրան. այս երգումի ուժովն է, որ շարքային ընկերը պարտաւոր է ենթարկուել իր գերադաս մարմինների և ժողովների որոշումներին: Այս կամ այն ընկերը չէ, որ իրաւունք է համարում նրան հրամայելու, այլ մարմինը, որի մէկ անդամն է այս կամ այն ընկերը, իսկ մարմնին կանոնագիրն է տուած հրամայելու և հրահանգելու իրաւունքը: Այսպիսով մարմինների կանոնական որոշումներին չենթարկուիլ՝ կը նշանակէ կանոնագիրն անտեսել և ընկերների մեծամասնութիւն անարգել, քանի որ այդ մեծամասնութեան կամքով է, որ մի քանի պարզ շարքային ընկերներ ընտրուած են իբր իրաւասու և ղեկավար մարմին: Այս է պատճառը, որ կանոնագիրը պատիժներ սահմանած է անսաստող ընկերների համար՝ պարզ յանդիմանութիւնից սկսած մինչև վտարումը կուսակցութեան շարքերից: Քանի որ կանոնագիրը կուսակցութեան ողնաշարն է, առանց որի նա քայլել ու գործել չի կարող՝ ինքնին պարզ է, որ կանոնագիրն անտեսողը սպառնում է խորտակել կուսակցութեան ող-

նասիւնը, քայքայել նրա յօրինուածքը և անգործութեան դատապարտել: Բնական է որ կուսակցութիւնը իր շարքերից հանէ այդ կարգի անսաստող ընկերը, որ չի գիտակցում թէ իր առաջին և նուիրական պարտականութիւնն է պահպանել կուսակցութեան շէնքը, որի սլաններն են կանոնագրի յօդուածները և որի շընորհիւ միայն նա ընդունուած է կազմակերպական շարքերի մէջ:

Միմիայն Հ. Յ. Դ. Ընդհանուր ժողովն է, որ իրաւունք ունի ծրագիր և կանոնագիր փոփոխելու և միմիայն այդ ժողովի որոշումներին է, որ պարտաւոր են ենթարկուել բոլոր դաշնակցականները ուր և գըտնուին, բոլոր ժողովները՝ ուր և գումարուին և բոլոր մարմինները՝ ուր և գործեն: Այս իսկ պատճառով բոլոր դաշնակցականները պարտաւոր են ենթարկուել կուսակցութեան կանոնագրին, որովհետև նրա մէջ խտացած է ընդհանուր ժողովի կամքը, որ պարտադիր է բովանդակ դաշնակցութեան համար: Իսկ ընդհանուր ժողովն իր հերթին բոլոր դաշնակցական ընկերների կամքն է, որ արտայայտում է իր որոշումներով: Այսպիսով կանոնագրին չենթարկուել՝ կը նշանակէ համայն Դաշնակցութեան կամքն անտեսել և բազմահազար ընկերների հաւանութիւնն անարգել: Բովանդակ դաշնակցութեան ձայն է, որ հնչում է կանոնագրի մէջ և ասում է մեր շարքերը մտնողին.— Բարեկա՛մ, մենք դաշնակցականներս ա՛յս կանոնագրով կապուած ենք իրար հետ և ա՛յս կանոնագրին ենթակայ են մեր բոլոր ընկերները, ժողովները և մարմինները. եթէ փափաք ունես մեր շարքերը մտնելու և մեզ ընկեր դառնալու՝ պէտք է պատուիդ վրայ երդուես, որ ընդունում ես այս կանոնագիրը և խոստանում ես ենթարկուել նրան, այլապէս՝ ազատ ես: Եւ մի անգամ երբեւէ տուողը, եթէ պատիւ ունի, պարտաւոր է ենթարկուել կանո-

նազրին և պաշտպանել նրա բարձր հեղինակութիւնը: Ահա թէ ինչու դաշնակցական զիտակից մարմիններն ու ընկերները խտորէն կառչած են կանոնադրին և նախանձախնդիր են նրա պաշտպանութեան: Մարմինները կոչում ունին պահակ կենսու կանոնադրի պահպանութեան, որովհետեւ բովանդակ Դաշնակցութեան կամքն է խտացած նրա մէջ. թերացումը նրա հանգէպ՝ անարգանք է այդ կամքին: Կաղմակերպութեան համար չկայ գերագոյն օրէնք քան իր կանոնադիրը, ինչպէս չկայ գերագոյն ուղեցոյց քան իր ծրագիրը: Կանոնագիրը բարձրագոյն հեղինակութիւնն է կուսակցութեան համար. նա գերիշխան կամքն է բովանդակ դաշնակցութեան, նրան ենթակայ են և պէտք է ենթարկուին բոլոր ընկերները, ժողովներն ու մարմինները՝ սկսած խմբից մինչև Ընդհանուր ժողով և խմբապետից մինչև Բիւրօ: Կուսակցութեան կանոնական կեանքը այն դպրոցն է, ուր անգիտակից հայ աշխատաւորը գործնապէս դառնում է օրինապահ և իրաւազգաց քաղաքացի: Այստեղ է, ուր նա յանգէտս, տեւական մարդանքով՝ սովորում է իրաւունք ճանաչել, պարտականութիւն կատարել, օրինապէս հնազանդել և իրաւապէս ենթարկել: Աւանդական քմահաճոյքի գերեզմանն է կանոնադիրը և շարքերի իրաւուսոյց ղեկավարը: Նրա պաշտպանութիւնը բոլոր դաշնակցական ընկերների իրաւունքն է, ինչպէս նրան հնազանդելը՝ բոլորի պարտականութիւնը:

Այստեղ ես ընդհատում եմ իմ զրոյցը: Դեռ առիթ կուեննամ խօսելու: Առայժմ այսքան:

1937, Մայիս

ՏՊ. «ԱՐԱՋ»

Ս. Բախսիկեան, Բիւ սէ Բարիւտէն, Պէյրուք, 1937

ԿԻՆ 1 ՓՐԱՆՔ

«Ազգային գրադարան»

NL0197048

19.710

329.14

26-47